

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

MOTIVATIONAL COMPONENT OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF FUTURE SPECIAL EDUCATION SPECIALISTS IN TEACHING CHILDREN WITH AUTISM

Стаття присвячена огляду проблеми підготовки конкурентоспроможних фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з розладами аутистичного спектра. Актуальність підготовки компетентного фахівця в галузі спеціальної та інклюзивної освіти зумовлено специфікою професійної діяльності, сучасними тенденціями розвитку освіти та об'єктивними запитами практики. В статті здійснено аналіз поняття мотиваційної готовності майбутніх фахівців межах компетентнісного підходу. Психологічна готовність майбутнього фахівця спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом є сукупністю здатності до організації і виконання педагогічної діяльності та низки професійно-важливих якостей особистості (гнучкість, емпатія, толерантність, саморегуляція, прагнення до самовдосконалення тощо). Теоретичний аналіз довів, що структура психологічної готовності фахівця містить чотири взаємопов'язаних компоненти (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний), де провідним є саме мотиваційний. В статті здійснено кількісний, якісний та сатирічний аналіз результатів дослідження стану сформованості мотиваційного компоненту психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом. Дві вибірки дослідження склали майбутні фахівці спеціальної освіти які вивчали дисципліни вибіркового блоку «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» або «Інклюзивна освіта». У статті зазначено, що студенти обох вибірок є достатньо мотивованими до навчання дітей з аутизмом. Поряд з цим студенти спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом», виявили децю вищий стан сформованості професійної мотивації, а ніж студенти спеціалізації «Інклюзивна освіта». Тобто, майбутні фахівці спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» в більшій мірі готові працювати на благо інших людей, створювати щось нове, йти на ризики, долати перешкоди, вирішувати складні завдання, прагнуть до професійного самовдосконалення, оскільки роботу з дітьми з аутизмом сприймають як особисту місію. В статті зазначено, що системне оволодінням майбутні фахівці спеціальної освіти інноваційними блоками вибірових дисциплін забезпечує формування у них високої мотиваційної готовності до навчання дітей з аутизмом.

ліві якості, спеціальна освіта, інклюзивна освіта, діти з аутизмом, розлади аутистичного спектра.

The article is devoted to the review of the problem of training competitive specialists in special education to teach children with autism spectrum disorders. The urgency of training a competent specialist in the field of special and inclusive education is due to the specifics of professional activities, current trends in education and objective demands of practice. The article analyzes the concept of motivational readiness of future professionals within the competence approach. The psychological readiness of a future specialist in special education to teach children with autism is a combination of ability to organize and perform pedagogical activities and a number of professionally important personality traits (flexibility, empathy, tolerance, self-regulation, desire for self-improvement, etc.). Theoretical analysis has shown that the structure of psychological readiness of a specialist contains four inter-related components (motivational, cognitive, operational, personal), where the leading one is motivational. The article presents a quantitative, qualitative and satirical analysis of the results of the study of the state of formation of the motivational component of the psychological readiness of future specialists in special education to teach children with autism. Two samples of the study were made by future specialists in special education who studied the disciplines of the sample unit «Psychological and pedagogical assistance to children with autism» or «Inclusive education». The article notes that students in both samples are sufficiently motivated to teach children with autism. In addition, students majoring in «Psychological and pedagogical assistance to children with autism» found a slightly higher state of professional motivation than students majoring in «Inclusive education». That is, future specialists in the specialty «Psychological and pedagogical assistance to children with autism» are more willing to work for other people, create something new, take risks, overcome obstacles, solve complex problems, strive for professional self-improvement, as working with children with autism perceived as a personal mission. The article notes that the systematic mastery of future specialists in special education with innovative blocks of elective disciplines ensures the formation of their high motivational readiness to teach children with autism.

Key words: professional competence, motivational component of psychological readiness of future specialists, competence approach, professionally important qualities, special education, inclusive education, children with autism, autism spectrum disorders.

УДК 378 : 376

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.20>

Лакно А.О.,
студентка IV курсу
Інституту людини Київського
університету імені Бориса Грінченка

Таран О.П.,
канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ключові слова: професійна компетентність, мотиваційний компонент психологічної готовності майбутніх фахівців, компетентнісний підхід, професійно важ-

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Основним пріоритетом сучасній системі освіти в Україні є забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей незалежно від особливостей їх розвитку та соціального статусу. Цей пріоритет активно реалізується в розвитку інклюзивної освіти, оскільки залучення дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, дітей з розладами аутистичного спектра, до навчально-виховного процесу є найефективнішим засобом що спрямований на підвищення їх адаптивних можливостей та зменшення кількості специфічних проявів цього порушення розвитку у їх поведінці. Про це свідчать роботи багатьох науковців, зокрема: К. Островська, Т. Скрипник, В. Тарасун, Д. Шульженко, G. Dunlap, J. K Harrower, R. M. Joseph, C. Lord, H Tager Flusberg та інші.

Оскільки навчання та виховання дітей з розладами аутистичного спектра вимагає великої кількості теоретичних знань та практичних вмінь, то виникає потреба у посиленій увазі до підготовки фахівців спеціальної освіти. Саме тому, є актуальним розгляд науковцями різних аспектів професійного становлення та розвитку особистості педагогів, зокрема, психологічній готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти дітей до навчання дітей з особливими освітніми потребами (М. Буйняк, О. Мартинчук, Х. Сайко, О. Таран).

Варто зазначити, що високий рівень психологічної готовності фахівця спеціальної освіти не лише забезпечує особистісне зростання педагога та впливає на можливість вирішувати проблеми, які виникають у процесі його професійної діяльності, а й здатна визначати ефективність здобуття дитиною з розладами аутистичного спектра нових знань, умінь та навичок, що є важливою умовою їх повноцінної соціальної адаптації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Існує велика кількість визначень поняття «готовність до педагогічної діяльності» внаслідок різних підходів та поглядів науковців щодо його тлумачення. У ході аналізу особистісного, функціонального, системного, особистісно-діяльнісного та результативно-діяльнісного підходів науковців щодо сутнісної цього поняття В. Староста виділив основні взаємодоповнюючі визначення: як особливий психологічний стан усвідомлення необхідності самовдосконалення педагога для всебічного та гармонійного розвитку особистості учня; як інтегративна характеристика особистості; як результат, процес, якість і мета професійної підготовки; як регулятор і умова успішної професійної діяльності; складна полікомпонентна система властивостей і якостей особистості, здібностей до виконання професійних функцій. Поряд з цим, автор підкреслює актуальність та сучасність саме компетентнісного підхід у підготовці педагогічних фахівців, оскільки він інтегрує погляди науковців

та забезпечує формування професійної компетентності [7, с 5-6].

У свою чергу, професійну компетентність логопеда у сфері інклюзивного навчання дітей з системними порушеннями мовлення, О. Мартинчук визначає як інтегральну якість особистості, що проявляється у загальній здатності і готовності до виконання на високому рівні професійної діяльності у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, здатності нести професійну відповідальність за результати цієї діяльності, постійно підвищувати рівень своєї професійної діяльності [4, с. 132].

Дослідження О. Таран професійної готовності студентів психолого-педагогічних спеціальностей (зокрема, майбутніх фахівців спеціальної освіти) до роботи з дітьми виявило, що студенти в певній мірі володіють професійною готовністю до роботи з дітьми, мають досить адекватні уявлення про специфіку взаємодії з ними та розуміють складність взаємодії з дітьми через їх безпосередність, спонтанність і непередбачуваність. Поряд з цим, майбутні фахівці зазначили про необхідність формування у них в системі планомірного освітнього процесу вищого навчального закладу наступних професійно-важливих якостей, а саме: практичного досвіду, фахових знань, впевненості в собі, емоційної стабільності та терпіння, певної суворості, як здатності встановлювати межі і правила в роботі з дітьми [8, с. 81]. Отже, майбутні фахівці потребують системного формування психологічної готовності до педагогічної діяльності.

В межах компетентнісного підходу О. Бондарчук виокремлює у цілісній структурі психологічної готовності фахівця такі компоненти: мотиваційний (сукупність мотивів, установок, ставлень, що забезпечують прагнення фахівця бути компетентним у його професійній діяльності); когнітивний (особливий тип організацій психологічних знань, що забезпечує можливість ефективної професійної діяльності); операційний (вміння та навички, що забезпечують можливість прийняття та реалізації психологічно обґрунтованих ефективних рішень у даній сфері діяльності); особистісний (сукупність особистісних властивостей та якостей, що сприяють ефективності фахівця у певній сфері його професійної діяльності) [1].

М. Буйняк наголошує, що у структурі психологічної готовності вчителів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами означені чотири компоненти (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний) є взаємозалежними при цьому мотиваційний компонент є провідним. Дослідницею виявлено недостатній рівень психологічної готовності вчителів, а саме наявність у більшості педагогів (47,33%) низького та початкового рівнів сформованості мотиваційного компоненту. Це, в свою чергу, утруднює ефективну

взаємодію вчителів з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі та є одним з вагомих чинників через що діти з особливими освітніми потребами оцінюють соціально-психологічний клімат у класі як недостатньо сприятливий, відчувають дискомфорт, перебуваючи у ньому [3, с. 178-179].

В свою чергу, Х. Сайко окреслює важливі особистісні якості корекційного педагога що є актуальними при роботі з дітьми із розладами аутистичного спектра: 1) мотивація діяльності, 2) прагнення до самовдосконалення, 3) емпатія, 4) толерантність, 5) довільна саморегуляція, 6) професійні вміння та знання, 7) знання індивідуальних особливостей дітей» [6, с. 203].

Основними характеристиками професійної компетентності фахівців для роботи з дітьми з аутизмом, за О. Таран, є: теоретична кваліфікованість; практична кваліфікованість; особистісна готовність до роботи з дітьми з аутизмом. Тоді як, професійно важливими якостями особистості фахівця для роботи з дітьми з аутизмом є: комунікативність; креативність, винахідливість; гнучкість, лабільність; прогностичні здібності; усвідомлене позитивне ставлення до професійної діяльності; терпимість та терплячість; емпатія та інтуїція; емоційна стійкість; наполегливість та цілеспрямованість; прагнення до самовдосконалення [9, с. 252].

Також, Х. Сайко визначено в структурі суб'єктно-особистісної готовності корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом такі компоненти: мотиваційний (характер ставлення до навчально-виховної діяльності; скерованість особистості педагога), емоційно-вольовий (усвідомлене ставлення корекційних педагогів до професійної діяльності, наявність у корекційних педагогів таких професійно важливих якостей, як емпатія, толерантність, емоційна стійкість, внутрішня мотивація, доброзичливість у ставленні до оточуючих, вміння корекційного педагога здійснювати самоаналіз власної діяльності), когнітивний (рівні системних знань; методичної обізнаності; володіння навичками здійснення корекційної діяльності). За результатами дослідження автором визначено, що у корекційних педагогів найбільш сформованим є когнітивний компонент як результат отримання професійної освіти, а найменш – мотиваційний [6, с. 203-204].

Отже, мотиваційний компонент професійної готовності фахівців спеціальної освіти є провідним, оскільки містить в собі професійні установки, інтереси, прагнення займатися навчально-виховною та корекційно-розвивальною роботою. Стосовно навчання дітей з аутизмом надзвичайно важливим є те, щоб мотиваційна готовність була міцно сформована ще на початку професійного шляху фахівця, оскільки робота з цією категорією дітей є емоційна виснажливою і досить непростюю,

через що фахівці можуть втрачати бажання до роботи і подальшого професійного становлення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність проблеми дослідження психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з розладами аутистичного спектра обумовлена її новою парадигмою у сфері вищої освіти, необхідністю привернення уваги сучасних педагогів та науковців до особистості фахівця спеціальної освіти з метою оптимізації процесу навчання дітей з розладами аутистичного спектра та покращення процесу самореалізації педагога.

Мета статті: емпірично дослідити мотиваційний компонент психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації емпіричного дослідження проведено констатувальний експеримент із використанням стандартизованих опитувальників: «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-необхідній сфері» О. Потьомкіної, «Якорі кар'єри» (Е. Шейн в адаптації В. Чикер й В. Винокурової), «Мотивація професійної діяльності» К. Замфір в модифікації А. Реан, «Мотивація успіху та страх невдачі» А. Реан [2]. Окрім цього, нами розроблено авторську анкету «Мотиваційна готовність до навчання дітей з аутизмом», що мала на меті дослідити стан сформованості таких трьох складових мотиваційного компоненту, як: когнітивний, емоційно-вольовий та діяльнісний.

У дослідженні взяли участь студенти Київського університету імені Бориса Грінченка спеціальності 016 «Спеціальна освіта», освітньо-професійної програми 016.00.01 «Логопедія» (2017р.) [5]. Дослідження є порівняльним та має дві вибірки дослідження. Поділ на вибірки зумовлений специфікою вивчення на першому (бакалаврському) рівні вибіркового блоку навчальних дисциплін (60 кредитів) обраних студентами: спеціалізація «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» (5 студентів 4 курсу); спеціалізація «Інклюзивна освіта» (5 студентів 4 курсу та 2 студенти 5 курсу).

Діагностична модель містить два блоки: загальний (характеризує загальні аспекти професійної мотиваційної готовності, що визначаються за допомогою стандартизованих опитувальників) та спеціальний (характеризує безпосереднє прагнення до навчання дітей з аутизмом, що визначаються за допомогою авторської анкети). Оцінювання результатів відбувається за чотирма діагностичними параметрами дослідження, що відповідають певним блокам. Загальний блок мотиваційної готовності: соціально-психологічні установки особистості майбутнього фахівця в його мотиваційно-потребовій сфері; провідні типів кар'єрних орієнтацій у майбутніх фахівців спеціальної освіти;

стан сформованості професійної мотивації (внутрішньої та зовнішньої). Спеціальний блок мотиваційної готовності – мотиваційна готовності до навчання дітей з аутизмом. Наведемо узагальнені результати дослідження за кожним параметром.

Загальний блок мотиваційної готовності.

Узагальнюючи отримані дані за параметром *соціально-психологічні* установки особистості майбутнього фахівця в його мотиваційно-потребовій сфері можемо дійти висновку, що майбутні фахівці за спеціалізацією «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом», мають дещо вищий показник стану сформованості орієнтації на свободу та результат, що виражається у прагненні майбутніх фахівців досягнути результату у процесі своєї діяльності всупереч усім перешкодам та невдачам. Тоді як, у студентів спеціалізації «Інклюзивна освіта» дещо вищий рівень стану сформованості орієнтації на альтруїзм, що свідчить про наявність прагнення майбутніх фахівців здійснювати безкорисливі вчинки та допомагати у соціальній адаптації дітей (рис. 1).

У той же час, така соціально-психологічна установка, як орієнтація на працю, перебуває на однаковому рівні стану сформованості у студентів обох вибірок, що в свою чергу виражається у прагненні майбутніх фахівців досягнути високих результатів у власній професійній діяльності.

Аналізуючи стан сформованості *кар'єрних орієнтації* у майбутніх фахівців спеціальної освіти варто зазначити, що студенти спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» мають вищі показники за такими параметрами, як: підприємництво, інтеграція стилів життя, виклик, служіння, та професійна компетентність. Це говорить про те, що майбутні фахівці готові працювати на благо інших людей, створювати щось нове та йти на ризики, долати перешкоди, вирішувати складні завдання та прагнуть вдосконалюватись у своїй діяльності у контексті роботи з дітьми з аутизмом. Поряд з цим, студенти спеціалізації «Інклюзивна освіта» мають вищий рівень розвитку таких кар'єрних орієнтації, як: стабільність роботи,

автономія (незалежність), менеджмент. Це свідчить про наявність прагнення у фахівців цієї спеціалізації до застосування інноваційних підходів, покладаючись на свої організаторські та управлінські вміння (рис. 2).

Діагностуючи стан сформованості *професійної мотивації*, яка включає в себе мотивацію успіху та внутрішню мотивацію, ми дійшли висновку, що вона більш сформована у майбутніх фахівців зі спеціалізацією «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом», аніж у студентів спеціалізації «Інклюзивна освіта» (рис. 3).

Ці дані свідчать про високий рівень зацікавленості майбутніми фахівцями цим видом діяльності та свідомий вибір своєї майбутньої професії. Також, отримані дані демонструють наявність бажання у майбутніх фахівців досягти конструктивних, вагомих і позитивних результатів, а також впевненості у власних силах, цілеспрямованості, активності, відчутті потреби в досягненні успіху під час роботи з дітьми з аутизмом.

Спеціальний блок мотиваційної готовності.

Наведені вище результати також підтверджують результати опитування, що спрямовані на дослідження мотиваційної готовності майбутніх фахівців до навчання дітей з аутизмом (рис. 4).

Наведені дані свідчать про дещо вищий рівень підготовки до роботи з дітьми з аутизмом та впевненості у власних силах майбутніх фахівців спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом». Поряд з цим, контент-аналіз анкети дозволив визначити низку бар'єрів, що можуть знижувати мотивацію майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом, а саме: прояви зі сторони самої дитини агресії та самоагресії (66,7%); труднощі налагодження комунікації (41,7%); можливий регрес у розвитку дитини (33,3%); наявність у дитини стереотипій (16,7%); недостатність знань про порушення або брак інформації є перешкодою лише для 8,3% опитуваних.

Таким чином, можна стверджувати, що бажання працювати з дітьми з аутизмом

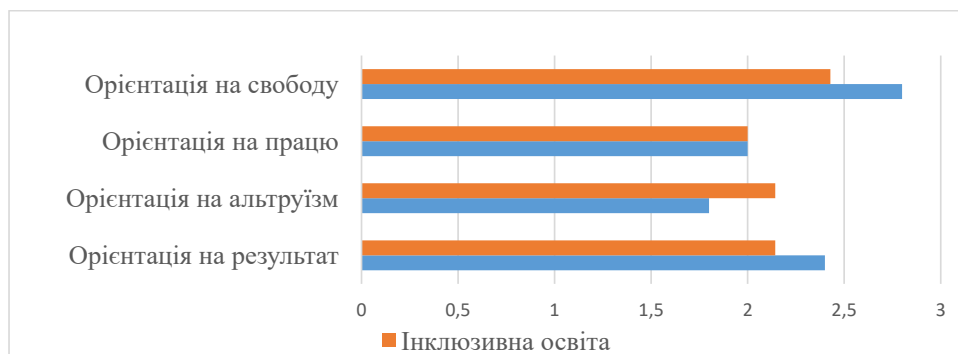

Рис. 1. Стан сформованості соціально-психологічних установок у майбутніх фахівців спеціальної освіти

Рис. 2. Стан сформованості кар'єрних орієнтацій у майбутніх фахівців спеціальної освіти

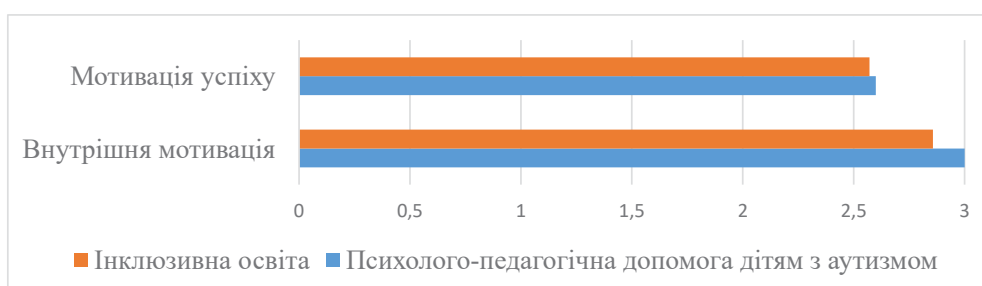

Рис. 3. Стан сформованості професійної мотивації у майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом

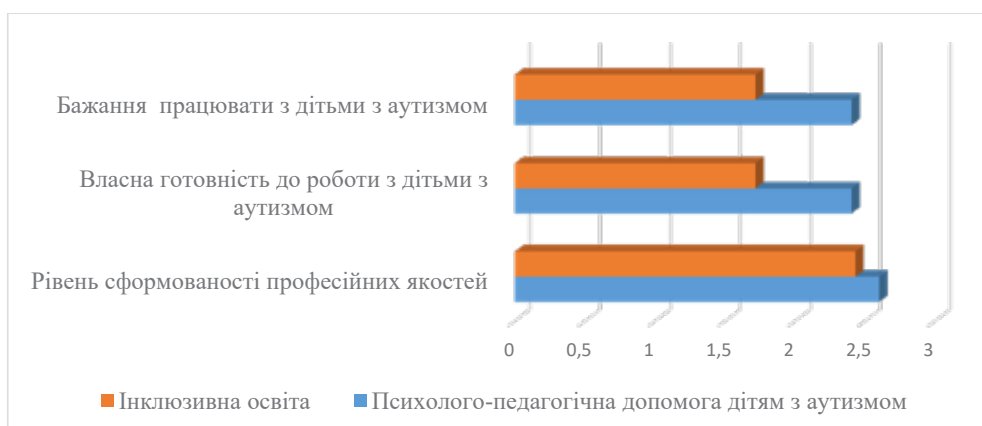

Рис. 4. Стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом

у досліджуваних напряму залежить від рівня сформованості професійних якостей, що в свою чергу свідчить про обов'язковість наявності профільної вищої освіти для подальшої роботи з цією категорією дітей, що забезпечить надійну

основу та впевненість у власних силах. Також можна дійти висновку, що готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом залежить не лише від їх впевненості у власних професійних знаннях, вміннях та

навичках, а й від їх емоційної готовності, професійного світогляду, цінностей тощо.

В межах дослідження здійснено кореляційний аналіз за Пірсоном з метою визначення взаємозв'язків між параметрами мотиваційного компоненту психологічної готовності до навчання дітей з аутизмом у майбутніх фахівців спеціальної освіти окремо за кожною із двох спеціалізацій (таблиці 1-2).

У ході кореляційного аналізу нами визначено, що параметри мотиваційного компоненту психологічної готовності до навчання дітей з аутизмом у майбутніх фахівців спеціальної освіти, які навчаються за спеціалізацією «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом», мають прямі значимі взаємозв'язки між собою (Таблиця 1). Так, у майбутніх фахівців рівень професійної компетентності тісно взаємопов'язаний із сформованістю орієнтації на альтруїзм ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$; сформованістю такого типу професійної орієнтації як служіння ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$ та стану сформованості мотивації успіху ($r=0,92$) на рівні значимості $p \leq 0,01$. Отже, майбутній фахівець буде прагнути до вдосконалення себе як професіонала лише при умові наявності бажання працювати на благо інших, у даному випадку на благо дітей з аутизмом, що проявлятиметься у прагненні приносити користь суспільству, що в свою чергу, залежатиме від наявності у майбутнього фахівця позитивного мислення і прагнення розкрити свою особистість у власній професійній діяльності, тобто при наявності мотивації на успіх.

Сформованість соціально-психологічних установок на альтруїзм ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, свободу ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$ та такої кар'єрної орієнтації як служіння ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$ прямо взаємопов'язані з бажанням майбутніх фахівців працювати з дітьми з аутизмом. Тобто, можна зробити висновок, що лише при наявності певних гуманістичних особистісних якостей можливе прагнення фахівця працювати з дітьми з аутизмом.

Також було встановлено взаємозв'язок між орієнтацією на підприємництво та менеджмент ($r=0,91$) на рівні значимості $p \leq 0,01$, що також є важливою складовою в самостійній організації своєї професійної діяльності майбутнім фахівцем, вмінні самостійно приймати рішення та будувати план дій у контексті роботи з дітьми з аутизмом.

Ще одним з важливих висновків кореляційного аналізу є встановлення взаємозв'язку між кар'єрною орієнтацією, стабільність роботи та орієнтацією на альтруїзм ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, це свідчить про те, що спеціалісти остаточно впевнені у правильності вибору своєї професії і вбачають у ній своє покликання. Також було встановлено взаємозв'язок між кар'єрною орієнтацією стабільність роботи та орієнтацією на свободу ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, що говорить нам про професійну гнучкість у роботі з дітьми з аутизмом, здатність приймати власну професійну діяльність та застосовувати нові підходи в процесі навчання дітей з аутизмом. Відходити від шаблонності, що є важливим для стабільної роботи з дітьми з аутизмом.

У свою чергу, у вибірці майбутніх фахівців спеціальної освіти, які навчаються за спеціалізацією «Інклюзивна освіта», спостерігається прямий значущий зв'язок із децю іншими параметрами мотиваційного компоненту психологічної готовності (Таблиця 2).

Перша відмінність полягає у тому, що рівень сформованості орієнтації на підприємництво тісно взаємопов'язана із сформованістю такої кар'єрної орієнтації як служіння ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,01$ та станом сформованістю внутрішньої мотивації ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,05$. Тобто здатність створювати щось нове та якісно організувати свою справу залежить від рівня мотивації до власної діяльності та наявності бажання діяти на благо інших.

Друга відмінність полягає у тому, що така кар'єрна орієнтація як менеджмент має тісні взаємозв'язки із орієнтацією на результат ($r=0,77$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, орієнтацією на працю

Таблиця 1

Кореляційні взаємозв'язки між параметрами мотиваційного компоненту психологічної готовності до навчання дітей з аутизмом у майбутніх фахівців спеціальної освіти (спеціалізація: Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом)

	Орієнтація на альтруїзм	Орієнтація на свободу	Служіння	Мотивація успіху	Менеджмент
Підприємництво	---	---	---	---	0,91**
Професійна компетентність	0,88*	---	0,88*	0,92**	---
Стабільність роботи	0,88*	0,88*	---	---	---
Бажання працювати з дітьми з аутизмом	0,88*	0,88*	0,88*	---	---

Примітка: рівень значимості $p \leq 0,05^*$; $p \leq 0,01^{**}$.

Кореляційні взаємозв'язки між параметрами мотиваційного компоненту психологічної готовності до навчання дітей з аутизмом у майбутніх фахівців спеціальної освіти (спеціалізація: Інклюзивна освіта)

	Орієнтація на результат	Орієнтація на працю	Служіння	Внутрішня мотивація	Рівень сформованості професійних якостей
Підприємництво	---	---	0,88**	0,8*	---
Менеджмент	0,77*	0,84*	---	0,75*	---
Мотивація успіху	0,81*	---	---	---	---
Внутрішня мотивація	---	0,76*	0,88**	---	---
Власна готовність до роботи з дітьми з аутизмом	---	0,91**	---	---	---
Бажання працювати з дітьми з аутизмом	---	---	---	---	0,77*

Примітка: рівень значимості $p \leq 0,05^*$; $p \leq 0,01^{**}$.

($r=0,84$) на рівні значимості $p \leq 0,05$ та внутрішньою мотивацією ($r=0,75$) на рівні значимості $p \leq 0,05$. Тобто фахівці спеціалізації «Інклюзивна освіта» здатні управляти корекційно-розвивальним та навчально-виховним процесом, оскільки вони мають чітке розуміння та уявлення того, що вони хочуть бачити наприкінці своєї роботи та відповідально підходять до виконання самого процесу.

У свою чергу, мотивація успіху тісно взаємопов'язана із орієнтацією на результат ($r=0,81$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, що говорить нам про залежність якості виконуваної роботи від наявності віри в подальший результат, який вона принесе. Поряд з цим, внутрішня мотивація майбутніх фахівців цієї спеціалізації має тісні взаємозв'язки з такими параметрами мотиваційного компоненту психологічної готовності, як: орієнтація на працю ($r=0,76$) на рівні значимості $p \leq 0,05$ та служіння ($r=0,88$) на рівні значимості $p \leq 0,01$. Це дає нам підстави вважати, що чим вищий рівень внутрішньої мотивації майбутніх фахівців, тим краще та ефективніше відбувається корекційно-розвитковий та навчально-виховний процеси.

Також було помічено взаємозв'язок між власною готовністю майбутніх фахівців спеціалізації «Інклюзивна освіта» до роботи з дітьми з аутизмом і орієнтацією на працю ($r=0,91$) на рівні значимості $p \leq 0,01$. Це свідчить, що цей вид діяльності для фахівців є в першу чергу виконанням професійних обов'язків, тоді як для вибірки студентів спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» навчання дітей з аутизмом є місією.

Окрім цього, було встановлено, що бажання працювати з дітьми з аутизмом у студентів спеціальності «Інклюзивна освіта» напряму залежить від рівня сформованості професійних якостей ($r=0,77$) на рівні значимості $p \leq 0,05$, що свідчить про обов'язковість наявності профільної вищої освіти для подальшої роботи з цією категорією

дітей, що забезпечить надійну основу та впевненість у власних силах.

Висновки. Питання підготовки конкурентоспроможних фахівців спеціальної освіти варто розглядати в межах компетентнісного підходу, оскільки формування низки загальних та фахових компетентностей зумовлених специфікою професійної діяльності, сучасними тенденціями освіти та запитами практики.

Таким чином, на нашу думку, психологічна готовність майбутнього фахівця спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом – це сукупність здатності до організації і виконання педагогічної діяльності та низки професійно важливих якостей особистості, що реалізуються у інтеграційній єдності мотиваційного, когнітивного, операційного та особистісного компонентів, де провідна роль належить саме мотиваційному. Основою цього компоненту є професійно-педагогічна спрямованість, тобто особисте прагнення фахівця застосувати свої знання в обраній професійній сфері позитивне ставлення до професії, схильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою професійну підготовку.

Здійснене дослідження стану сформованості мотиваційного компоненту психологічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до навчання дітей з аутизмом виявило, що студенти спеціалізації «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом», мають дещо вищий стан сформованості професійної мотивації, підготовки до роботи з дітьми з аутизмом та впевненості у власних силах, а ніж студенти спеціалізації «Інклюзивна освіта». Тобто, майбутні фахівці спеціальної освіти цієї спеціалізації в більшій мірі готові працювати на благо інших людей, створювати щось нове та йти на ризики, долати перешкоди, вирішувати складні завдання та прагнуть вдосконалюватись у своїй діяльності у контексті роботи з дітьми з аутизмом, оскільки сприймають цю професійну діяльність як особисту місію.

Варто зазначити, що соціально-психологічні установки (орієнтація на свободу, результат, альтруїзм, працю) сформовані на високому рівні у студентів обох спеціалізацій, тобто майбутні фахівці достатньо мотивовані до професійної самореалізації в процесі навчання дітей з аутизмом. Отже, висока мотиваційна готовність опитаних майбутніх фахівців зумовлена системним оволодінням ними дисциплінами вибіркового блоку «Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом» або «Інклюзивна освіта» впровадження яких є освітньою інновацією в підготовці логопедів кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Проте, варто враховувати, що незважаючи на достатню вмотивованість до професійної діяльності майбутній фахівець може на практиці стикатись з певними зовнішніми та внутрішніми бар'єри, а саме: недостатньо привабливі умови праці в закладах освіти, підвищена можливість емоційного виснаження, недостатній рівень знань, специфіка проявів поведінки дітей з аутизмом тощо.

З метою подолання зазначених труднощів, в якості подальших перспектив реалізації нашого дослідження, вбачаємо необхідність розроблення психолого-педагогічного тренінгу формування мотиваційного компоненту психологічної готовності, що може бути впроваджено в систему підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти у вищих навчальних закладах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондарчук О. І. Психологічна компетентність фахівця. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухолинського. Збірник наукових праць* / за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. 2012. № 8. Т.2. С. 30–36.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. Учебник для вузов. Серия «Учебник нового века». СПб : Питер, 2000. 304 с.
3. Буйняк М. Г. Формування психологічної готовності вчителів до інклюзивного навчання дітей з осо-

бливими освітніми потребами : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Кам'янець-Подільський, 2019. 322 с.

4. Мартинчук О. В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. 2014. С. 130-136

5. Освітньо-професійна програма 016.00.01 «Логопедія» першого (бакалаврського) рівня / О. В. Мартинчук та ін. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 26 с.

6. Сайко Х. Я. Суб'єктно-особистісна готовність корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Київ, 2016. 265 с

7. Староста В. І. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності: сутність, структура. *Народна освіта*. 2019. 3 (39). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/29615> (дата звернення: 16.10.2021).

8. Таран О. П. Дослідження професійної готовності студентів психолого-педагогічних спеціальностей до роботи з дітьми. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2018. 3 (62). С. 78–83.

9. Таран О.П. Загальна характеристика дітей з первазивними порушеннями. *Спеціальна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / за ред. О.В. Мартинчук. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. С. 234–255.

10. Harrower J. K, Dunlap G. Including Children With Autism in General Education Classrooms. A Review of Effective Strategies. *Behavior modification*. 2001. № 25 (5). P. 762-784.

11. Martynchuk T., Skrypnyk, M. Maksymchuk, N. Babych, K. Biriukova. Professional readiness of future special education teachers for inclusive education in Ukraine Society. *Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2021. No. 3. P. 159–172.

12. Joseph R. M., Tager Flusberg H., Lord C. Cognitive profiles and socialcommunicative functioning in children with autism spectrum disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2002. № 43. P. 807-821.